

Webportal gør det lettere at forske i historiske danske medier

Mogens Vestergaard Kjeldsen
Udviklingskonsulent, Statsbiblioteket, Aarhus

Statsbiblioteket i Aarhus har med webportalen Mediestream lanceret et digitalt værktøj, som giver forskere og studerende ved flere af de danske universiteter adgang til at streame over 1,5 mio. radio- og tv-udsendelser fra danske kanaler. Desuden indeholder portalen ca. 50.000 historiske reklamefilm, og for nylig blev den første million digitale avissider tilføjet. På den måde er der skabt nem adgang til en stor samling af de historiske danske medier, som det hidtil har været besværligt at forske i.

Baggrund

Der er to nationalbiblioteker i Danmark – Det Kongelige Bibliotek i København og Statsbiblioteket i Aarhus. Begge biblioteker fungerer som pligtafleveringsinstitutioner og forvalter i denne rolle store nationale samlinger af kulturarv. Mens Det Kongelige Bibliotek håndterer bøger og tidsskrifter, fokuserer Statsbiblioteket på audiovisuelle materialer og aviser. I kraft af dette arbejde har Statsbiblioteket i dag omfattende analoge og digitale samlinger. Nogle af de største samlinger hører under Statens Mediesamling, der indeholder mere end 1,5 mio. radio- og tv-udsendelser, samt Nationaldiskoteket, der indeholder lydoptagelser og -udgivelser helt tilbage fra 1880'erne. Af andre større samlinger findes Statens Avissamling indeholdende alle danske aviser udgivet siden 1850, Netarkivet (det danske internetarkiv) og Danske Reklamefilm 1955-2005. Andre samlinger er mindre i omfang men dermed ikke uden betydning. Her kan fx nævnes Rubenssamlingen, der indeholder de ældste danske lydoptagelser og Dialektsamlingen, der rummer optagelser af forskellige danske dialekter. Nogle af Statsbibliotekets samlinger findes i dag digitalt, mens flere af de analoge samlinger afventer digitalisering.

Audiovisuelt indhold i Mediestream

Statsbibliotekets online kanal til tilgængeliggørelse af de digitale kulturarvssamlinger er blevet døbt Mediestream. Webportalen blev lanceret offentligt i sommeren 2013 og har siden da givet forskere og studerende på en stor del af landets universiteter¹ adgang til radio- og tv-udsendelser fra danske kanaler samt historiske reklamefilm vist i Danmark. Nye udsendelser tilføjes med 2-3 ugers forsinkelse, så samlingerne forøges løbende. I april 2015 indeholdt Mediestream:

- Ca. 1.000.000 tv-udsendelser sendt på danske kanaler i perioden 2005-2015
- Ca. 550.000 radio-udsendelser sendt på danske kanaler i perioden 2005-2015
- Ca. 50.000 reklamefilm vist i biografen og sendt på tv i perioden 1907-2005

Og dette gælder ikke kun danskproducerede udsendelser, da flere af tv-kanalernes samlede sendeflade er tilgængelig i Mediestream. Altså kan man fx også finde internationale tv-serier, dokumentarfilm og talkshows, som er sendt på kanaler som fx DR1 og TV 2.

Før lanceringen af Mediestream var det kun været muligt at få adgang til dette indhold ved at bestille en dvd-kopi på Statsbiblioteket. Som udgangspunkt krævede det nøjagtig viden om, hvornår en given udsendelse var blevet vist. Ofte var det ligeledes nødvendigt at bestille flere dages udsendelser, hvis man fx ledte efter et indslag i en nyhedsudsendelse, men ikke vidste præcis hvilken dag det blev sendt. Hertil kommer flere dages ekspeditionstid. Det er stadig muligt at bestille en dvd-kopi, men med lanceringen af Mediestream kan man altså få umiddelbar adgang og behøver ikke forudgående viden om udsendelsestidspunktet, når man søger efter et program. Brugen af radio- og tv-samlingerne er da også steget markant, siden Mediestream blev lanceret.

Aviser i Mediestream

I april 2015 blev der åbnet for adgangen til digitaliserede danske aviser i Mediestream. Disse stammer fra Statsbibliotekets avidigitaliseringsprojekt, som fra 2014 til 2016 skal digitalisere 32 mio. avissider fra danske aviser udgivet i de sidste 350 år. Fra starten var godt en million avissider tilgængelige. Der tilføjes løbende flere sider, så Mediestream i 2017 vil rumme alle 32 mio. sider. Indtil videre kan man finde titler som Jyllands-Posten, Bornholms Tidende og Adresse-Avisen, mens andre kendte danske aviser som fx Information, Aalborg Stiftstidende og Fyens Stiftstidende er ved at blive digitaliseret.

Det er muligt at søge på teksten i aviserne, hvilket allerede glæder de brugere, som har været vant til at studere dagblade på mikrofilm. Indhold i aviser, der er udgivet før 1916, kan man både søge og læse i hjemmefra fra hele verden, mens man skal møde op på Statsbiblioteket, Det Kongelige Bibliotek eller Det Danske Filminstitut for at kunne tilgå aviser fra de seneste 100 år online. Bemærk at for hvert år, der går, vil en ny årgang blive føjet til de årgange, der kan læses i hjemmefra.

Brugen af Mediestream i forskning og undervisning

Med et så omfattende indhold gør Mediestream det muligt at søge og forske i en væsentlig del af den danske mediebaserede kulturarv. Via den direkte online adgang til flere forskellige samlinger er det også muligt at søge på tværs af forskellige medietyper. Brugsstatistikken for portalen peger på, at især studerende benytter muligheden for at lade særligt tv-udsendelser indgå som kildemateriale i opgaver. Ligeledes har undervisere i bl.a. medievidenskab og journalistik benyttet Mediestream i undervisningen som en nem kilde til at eksemplificere teorier eller historisk udvikling.

Efter udvidelsen med aviser er der blevet skabt lettere adgang til viden om danskernes historie og den sproglige udvikling i de seneste 350 år. Det er nemt at fortabe sig i de historiske aviser, som via artikler, annoncer, filmanmeldelser, billeder og meget andet

giver et unikt indblik i hverdagslivet gennem tiden. Forskere har benyttet aviser til at undersøge alt fra kulturjournalistik over stillingstyper til, hvordan krige er blevet oplevet i det nære perspektiv. For ikke at snakke om et felt som diskursanalyse eller som kilde til at forske i, hvornår visse fænomener opstår. Og det sker noget nemmere på en digital platform end på mikrofilm.

Med introduktionen af Mediestream er det Statsbibliotekets håb, at forskere indenfor både humaniora og samfundsvidenskab kan finde inspiration til ny forskning. Da den digitale adgang til materialerne er ny, og udviklingen af både den tekniske del og selve indholdet fortsætter, kan Mediestream forhåbentlig også finde anvendelse indenfor andre videnskaber. Via fortsat digitalisering og online tilgængeliggørelse af den audiovisuelle kulturarv og de danske historiske aviser åbnes der uanset hvad op for nye forskningsmuligheder, der kan skabe nye digitale vinkler på forskningen og måske endda sætte danskernes historie i et nyt lys.

Online tilgængeliggørelse skaber udfordringer

Der har dog også vist sig udfordringer i den online tilgængeliggørelse af de audiovisuelle samlinger i Mediestream. Først og fremmest er det tydeligt, at god søgning kræver gode beskrivelser af indholdet og dermed dækkende metadata. Beskrivelserne af de enkelte udsendelser i Mediestream kommer fra Ritzaus Bureau, som dagligt producerer radio og tv-guides til fx avisernes programoversigter. Da disse produceres forud for udsendelserne, indeholder de af gode grunde ikke beskrivelser af nyhedsprogrammer og andre live-udsendelser. Derfor kan det være vanskeligt at fremsøge nyhedshistorier, da disse ikke vil være beskrevet i metadataen.

For avisernes vedkommende ligger den største udfordring i den såkaldte OCR, som er en computers forsøg på at tegngenkende, hvad der stod i aviserne. Da al søgning er baseret på denne tekst, er det selvfølgelig uheldigt, at gotisk skrift er svært at genkende korrekt, og at den enkelte mikrofilm, der scannes fra, kan være af mindre god kvalitet. Hvis det var muligt at give bredere adgang til nyere årgange af aviserne, ville man også kunne øge brugbarheden af de digitale aviser væsentligt. I den forbindelse er det i nordisk sammenhæng særligt beklageligt, at det ikke er muligt at lave aftaler om adgang til ophavsretsbelagt materiale udenfor Danmark.

Hertil kommer, at eventuelle mangler og fejl i samlingerne eksponeres i langt højere grad end tidligere, når flere benytter materialet. Disse kan fx skyldes tekniske problemer, fejl i beskrivelser eller menneskelige fejl. Statsbiblioteket arbejder med disse udfordringer, og Mediestream videreudvikles i de kommende år.

Tilføjelse af nye samlinger og mere materiale

Som nævnt indledningsvist indeholder Statsbibliotekets arkiver flere audiovisuelle samlinger end radio, tv og reklamefilm. Mediestream er tænkt som den digitale kanal til alle disse, efterhånden som de foreligger i digital form. Arbejdet med at digitalisere ældre radio- og tv-udsendelser sker også løbende. Derfor er det bl.a. håbet at kunne tilføje radio- og tv-programoversigter, særlige lydsamlinger og endnu flere årgange af de eksisterende materiale typer over årene.

Oplev Mediestream på www.mediestream.dk

Læs mere om avisdigitaliseringsprojektet på www.avisdigitalisering.dk

Notat

1. Da det meste af indholdet i Mediestream tilhører en række rettighedshavere, kræves det, at en uddannelsesinstitution køber licens for at få adgang. Ikke alle danske universiteter har købt licens til portalen. Det er dog muligt for alle at møde op på Det Kongelige Bibliotek, Det Danske Filminstitut og Statsbiblioteket og få adgang til at se og høre indholdet i Mediestream. Det er ikke muligt at købe licens udenfor Danmark.